

ק דרו יש המלך חוסיין נשמע בעצרת האו"ם. הקול הגברי העמוק, הבוקע מגוסו הננסי, אמר את הדברים הרגילים: הערבים ילחמו, על צה"ל לסגת, הציונים התקיפו. אבל אישם בתוך התמליל, קבור תחת רבדים רבדים של מלל (עד כי גם עיתוני ישראל לא שמו לב אליו), היה פסוק שאמר: שלום יכול לקום רק על יסוד הצדק. דיפלומטים מאומנים שמו מיד את הדגש על פסוק זה, ראו בו את מרכז הנאום כולו. לגביהם קבעו שלוש המילים: שלום יכול לקום.

עמדת מפתח למנוצח

ב רגע זה נתון בידי המלך חוסיין אחד המפתחות — ואולי המפתח העיקרי — לעתיד המייד של המרחב.

זה מזור קצת, כי דחא המלך הוא הצד המובס ביותר של המלחמה. לא זה בלבד שצבאו מוגר, כמו צבאות מצריים וסוריה, אלא שהוא גם הפסיד את החלק העיקרי של ממלכתו, בעוד שמצריים וסוריה איבדו רק אזורי גבול. מניין לו, אם כן, עמדת מפתח כזאת?

הדבר נובע משני גורמים:

● חוסיין אינו קשור במחנה הקומוניסטי, אלא במחנה המערבי, שאליו קשורה גם ישראל.

● חוסיין הוא השליט הערבי היחיד המסוגל, ברגע זה, לכרות שלום נפרד.

יש אנשים בעולם הסבורים עדיין כי גם גמאל עבד אל נאצר היה מסוגל לעשות שלום, אילו רצה בכך, וכי מעמדו הוא חזק די צורכו גם לשם כך. אלה הם האנשים, כמו פיאר מנדס פראנס, הסבורים כי יוזמה דראמטית מצד ישראל יכלה עתה לשאת פרי.

אך אין ספק כי נשיא מצריים הוא שבוי של סיסמותיו, כלוא בכלא תעמולתי שהוא עצמו הקים לעצמו. פריצה משם היא קשה ביותר. מצבו של חוסיין שונה בתכלית.

האם הוא יכול?

כ י למלך חוסיין יש אליבי מצויין כלפי העולם הערבי. אליבי כפול. ראשית כל, הוא הצטיין במלחמה.

בכך הודה גמאל עבד אל נאצר בעצמו, בנאום ההתפטרות המפורסם שלו. הוא ציין כי המלך הירדני והצבא הירדני לחמו כגיבורים — דבר התואם גם את העובדות. שנית, עליו לדאוג לבני עמו.

במלחמה זו כבש צה"ל שטח בו גרו כמעט מיליון תושבים.

המלך יוכל לטעון עכשיו, כי עליו להקריב את הכל כדי לשחרר תושבים אלה, הכפופים לשלטונו של כובש זר. שעליו להקריב את כבודו, ואת עקרונותיו המקודשים — ובלבד להקל על סבל בני עמו. את הסבל הזה מתאר רדיו עמאן מדי יום בצבעים קודרים ביותר.

מאחר שמצריים, ושאר הערבים, אינם יכולים להושיע אותו — הוא נאלץ להסיק את המסקנות ולשחררם בדרך אחרת.

אם דרך השלום, וההכרה בקיום האויב, היא הדרך היחידה שנתרה — אין מנוס מל-לכת בה.

לא יהיה זה קל למלך לנקוט בקו זה. אך כיום זה הרבה יותר קל מאשר בכל תקופה אחרת. כי העובדות מדברות שפה חזקה — וכל דרך אחרת דנה את ערביי הגדה לתקופה ארוכה של מימשל צבאי ישראלי.

האם הוא רוצה?

ד שאיזה הגדרה היא: האם המלך רוצה בכלל ללכת בדרך זו?

לפי גירסה אחת, שמח המלך על שנפטר מן הגדה, כי שם עשו לו תמיד צרות. הפלס-טינים הם יסוד תהרני בממלכתו. מבחינה כלכלית, זהו אזור עני, שאינו מכניס הכנסות לכתר הירדני, אלא תורם תרומה נכבדה לגידול הגרעון במאזן המסחרי של הממלכה.

הארמון בלהבות

חוסיין הרגיש את המלחמה מקרוב מאד, כאשר הופ' צץ ארמונו בבירתו משך כל ימי הקרבות. ארמון הקיץ שלו, בפרברי ירושלים, לעומת זאת, כמעט ולא נפגע, נפל בשלמותו בידי כוחות צה"ל.

הפרידה העצובה

חוסיין בחברת אחיו, יורש העצר חסן, ערב צאתו למלואת האו"ם בניוירוק. חוסיין במצברוז מדיכא ועצוב, בדומה להופעתו האבלה וחפויית הראש בשידור שנשא לאומתו (ראה שער).

וזה אימרה רבת חשיבות. הוא אמר אותה אחרי שהחליט לצאת לניוירוק, בשביל מה יצא לשם? האם רק כדי לנאום עוד נאום אחד באו"ם, שלא ישנה דבר? לאיש אין ספק כי המטרה האמיתית היא לבוא בדברים עם ראשי ארצות הברית, כדי לטכס עימם עצה על הסדר שלום כלשהו בתיחקר אמריקאי.

הקרוב על ירושלים

כ ל זה יעמיד את ישראל, בימים הקרובים, בפני ברירה קשה. האם להסכים לשלום נפרד, או לא?

יהיה קשה לסרב, כי ירדן תזכה לכל התמיכה האמריקאית. המלך ממלא תפקיד של עמוד תווך במערך האמריקאי במרחב, הכולל את כל ממלכות ונסיכויות הנפט, וארצות הברית לא תוכל להפקירו, מבלי לסכן השקעה של הרבה מיליארדים.

השאלה היא: מה יהיו תנאי השלום, שהמלך מסוגל לקבלם? יש להניח כי יכללו את החזרת הגדה לירדן, עם הסכם כלשהו שלא יוכנסו לתוכו צבאות בעלי כושר איום, ואולי גם שינוי גבול באזורי קלקיליה ולטרון.

הבעיה העיקרית תתעורר בגלל ירושלים העתיקה. ממשלת ישראל לא תוכל לוותר עליה. לירדן יהיה קשה לוותר עליה. יתכן כי האמריקאים, בעזרת הואתיקאן, ילחצו לצורה כלשהי של בינאום העיר העתיקה, או פיקוח ירדני-ישראלי משותף.

נקודה שניה: האם יופיע המונח "שלום" בהסכם? ישראל וורשת הכרה רשמית בקיומה. זה יהיה בלתי נמנע. אך ייתכן והירדנים ירצו למצוא נוסחה, שתכלול הכרה זו מבל-שיאמר בפירוש כי זהו שלום.

אשכוח מוד דיין

ה אם תוכל ממשלת ישראל להסכים לשלום כזה? תהיה זאת הכרעה פוליטית קשה. היא מצד אחד תהיה הטענה: הסכם שלום עם שליט ערבי מהווה מהפכה בכל מעמדנו במרחב. כדאי לשלם כל מחיר עבורו. כי אחרי חוסיין יבואו, ברבות הימים, גם האחרים.

יתר על כן, מה לעשות במיליון הערבים בגדה? כל התוכניות לגבי עתיד הגדה נראות לרבים בישראל כאוטופיות. מי שרוצה במדינה יהודית הומוגנית, ישמה, בסופו של דבר, על החזרת השטחים.

מצד שני תבוא הטענה: זוהי הפקרת שטח מוחרר. על סיסמה זו עשויים להתאחד כל הכוחות המחפשים את מזלם בעזרת משה דיין, שינסו על רקע זה להפיל את הממשלה.

מכיוון לגמרי אחר יתנגדו להסכם אותם כוחות, בצד השני של הוירה, המחפשים פתרון לטח-ארון עלידי הקמת פדרציה עם מדינה פלסטינית חדשה.

קשה לנחש מראש איך יפלו דברים. אך אם לא יצליח משה דיין לחולל הפיכה שקטה משלו, נראה כי כוחות הצמרת בישראל יחייבו הסכם שלום רישמי עם חוסיין, בהסות ארצות הברית, תוך שמירה על צביונה היהודי של המדינה ותוך קבלת ערובות בטחוניות. הם יעדיפו פתרון בטוח כזה על פתרון "הרפתקני".

לכן תלוי ברגע זה הרבה בהחלטתו של המלך. הוא יחליט, מן הסתם, תוך ימים מעטים.

חוסיין האם הוא אוכלו?

אבל יהיה זה נמר מהר מאד להסיק מכאן את המסקנה הנוחה, כי המלך כלל אינו רוצה בהח-זרת השטחים, ומרוצה מאד משלטונו של משה דיין בהם. בלי הגדה, ירדן היא גורם מבוטל. היא תהיה נסיכות ננס כמו כחית, אך בלי ההון העצום של כחיתה.

שום שליט אינו משלים בנקל עם ירידה כזאת של כוחו.

„איני אומר לא“

מ ה החליט המלך לעשות? על כך יש, בינתיים, רק סימנים ראשוניים — אבל בעיני מי שיועד להבחין בהם, נועדה להם משמעות רבה.

הוא קרא להעידת פיסגה ערבית.

כשנשאל אם הוא מוכן לעשות שלום עם ישראל, ענה: „לא בלי אישור ועידת הפיסגה.“

מכאן הרמז הברור כי תפקיד הוועידה היה לתת לו הכשר לכריתת שלום. כך הבין זאת גם נשיא מצריים, שסירב לכנס את הפיסגה.

משלא נתכנסה הפיסגה, הכריז המלך: „נצטרך להסיק את המסקנות כדי להכין בעצמנו את המערכה הבאה לשיחרור אחינו.“

הוא לא פירש מהי המערכה. אולם כשנשאל אם הוא מוכן עתה לעשות שלום עם ישראל, ענה: „איני יכול לומר כן, ואיני יכול לומר לא.“